

**Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 11.051.006 у Донецькому
національному університеті імені
Василя Стуса,
доктору економічних наук,
доценту, в.о. завідувача
кафедри міжнародних
економічних відносин
Савченко Марині Василівні**

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Іщук Юлії Анатоліївни

**на тему: «Трансформація міжнародних товарних ринків в умовах
реформування міжнародної торговельної політики»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»**

**Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Міжнародні економічні відносини як система різноманітних господарських (науково-технічних, виробничих, комерційних, валютно-фінансових, кредитно-грошових) зв'язків між національними економіками різних країн, регіональними об'єднаннями, яка заснована на міжнародному поділі праці, формує запит на встановлення рівноваги національних та глобальних інтересів. Якщо перші детермінуються комплексом економічних цілей і заходів держави та уряду, які забезпечують вирішення стратегічних і тактичних завдань розвитку економічної системи, то другі — описуються здатністю глобальної системи міжкраїнової взаємодії створювати правила гри, які формуватимуть її інституційне поле та сприятимуть елімінуванню ринкових імперфекцій та зменшуватимуть ринкові викривлення, що призводитиме до зменшення накопичених глобальних дисбалансів, які підвищують

конфліктність та ускладнюють прогностичність міжнародних економічних зв'язків.

Новий міжнародний поділ праці як наслідок деформації порівняльних та абсолютних переваг країн під впливом процесу глобалізації, і, зокрема, інтернаціоналізації соціально-економічних процесів й транснаціоналізації світового господарства, сприяє переосмисленню потенціалу технологічної, інноваційної, інформаційної та цифрової політики у підвищенні конкурентоспроможності національних економік, а отже — усвідомленню неопротекціоністських потенцій останніх у створенні інституційного, інноваційного, інвестиційного та інфраструктурного підґрунтя для реалізації експансіоністської торговельної політики.

Неспроможність СОТ працювати на упередження таких країнових деформацій торговельної політики та реформування інституційного каркасу її координації на глобальному ринку породжує викривлення міжнародних товарних ринків, адже останні є, серед іншого, результатом цілеспрямованої політики сприяння становленню нових порівняльних переваг. В умовах становлення Індустрії 4.0 як розвинені країни, так і країни, що розвиваються декларують розробку нових національних промислових стратегій на двох принципах — «посилювати і захищати», що саме по собі засвідчує про меркантилістський потенціал національних політик.

Окреслене підтверджує актуальність дисертаційного дослідження Іщук Ю.А. «Трансформація міжнародних товарних ринків в умовах реформування міжнародної торговельної політики», яке спрямоване на розвиток теоретико-методологічних засад дослідження трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках в умовах реформування міжнародної торговельної політики та розробку науково-практичних рекомендацій щодо формування оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки.

Як засвідчено в дисертації, вона за науковою спрямованістю відповідає тематиці наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин

Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер держреєстрації 0113U003659, 2013–2017 рр.), у рамках якої дістала подальшого розвитку комплексна оцінка ступеня впливу торговельно–політичних засобів регулювання міжнародної торгівлі основних партнерів України на формування її зовнішньоторговельного балансу; «Формування конкурентних стратегій національних виробників в сучасній парадигмі глобального економічного середовища» (номер держреєстрації 0118U002395, 2018–2020 рр.), у рамках якої запропоновано визначення системи причинно-наслідкових зв'язків та залежностей між показниками макроекономічної політики, умов торгівлі, застосування торговельно–політичних інструментів регулювання міжнародної торгівлі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Об'єкт і предмет дослідження чітко визначені, що дало змогу автору отримати обґрунтовані наукові результати. Аналізуючи основні положення та висновки дисертації слід підкреслити їх теоретичну обґрунтованість, комплексність, самостійність та орієнтацію автора на чітке формулювання власної позиції.

Дослідження проведено з використанням офіційних звітів та аналітичних матеріалів міжнародних та національних організацій Світової організації торгівлі (WTO), комісії ООН (UNCTADstat, FAO, Trade Map), статистичної організації Європейської Комісії (Eurostat), Міжнародного валютного фонду (IMF), Міністерства сільського господарства США (USDA), Global Trade Alert, а також нормативно-правових актів та звітів України (Державного комітету статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства фінансів України, Національного банку України), інтернет-ресурсів, опублікованих досліджень зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, результатів власних досліджень автора.

Представлені в дисертації результати вирізняються глибиною та коректністю пропозицій щодо практичного використання. До найбільш суттєвого наукового результату, що розкриває особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризує новизну роботи, належить удосконалення визначення напрямів генезису теорій і моделей дослідження трансформацій міжнародних товарних ринків за ознакою логіко-послідовної еволюції з урахуванням їх релевантності по відношенню до сучасної архітектури міжнародної торгівлі. Здобувачем доведено, що виникнення теорій та практики неопротекціонізму відбулось в результаті квінтесенції співіснування національних практик протекціонізму та принципу лібералізації світової торгівлі, а також відповідного обґрунтування даних практик в еволюції теорій протекціонізму і фритредерства. У ході дослідження визначено, що формування нового напрямку економічної теорії – теорій і моделей дослідження трансформацій міжнародних товарних ринків – відбувалось під впливом окремих напрямків теорій трансформації, інституціональних та ринкових теорій (с. 46-48).

Автором запропоновано авторський понятійно-категорійний апарат дослідження трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках, а саме дано визначення категорії «глобалізованого ринку», як голістичної системи обміну товарами і послугами, що виникла на основі міжнародного поділу праці та зовнішньоторговельної інтеграції під впливом лібералізації міжнародної торгівлі, зростання інформаційної відкритості глобального суспільства, формування стандартизованих вподобань споживачів, розвитку інформаційних технологій; функціонування якої забезпечується глобальною інституційною базою доступу на ринок та регулювання умов конкуренції (с. 32-33); категорії «реформування міжнародної торговельної політики», як переходу від використання тарифного регулювання як пріоритетної форми протекціонізму до нетарифного регулювання як основної форми впровадження неопротекціонізму під впливом ендогенних та екзогенних чинників на мега-, мета-, макро-, мезорівнях у зв'язку зі зміною глобальної структури виробництва і споживання, а саме змін позицій передових

країн з найбільшими економіками з метою захисту ринку та змін умов торгівлі країн з ринками, що формуються. Автор зазначає, що метою даної політики є здобуття нових порівняльних переваг, що призводять до реінституціоналізації глобального управління міжнародною торгівлею, ризику винесення перемовних позицій за межі СОТ – наступу на багатосторонній підхід організації, заснований на консенсусі, використання регіональних торговельних угод як інструменту нормативної конкуренції в сфері міжнародної торговельної політики (с. 79-80); категорії «трансформації міжнародних товарних ринків», як різноспрямованого процесу уніфікації та диверсифікації умов торгівлі, що відбувається під впливом співіснування глобалізаційних (під впливом наднаціонального регулювання СОТ) та деглобалізаційних (що супроводжуються підписанням регіональних торговельних угод) проявів в міжнародних економічних відносинах, і проявляється: в одночасному використанні протекціоністських інструментів та інструментів, що спрямовані на подальшу лібералізацію торговельної політики; у перерозподілі частки ринків на користь країн, що розвиваються; в розвиткові технологічних змін в області комунікацій, обробки інформації, транспортних технологій; зростаючій ролі БНП (с. 34-35).

У дисертаційній роботі удосконалено визначення системи інституційного забезпечення функціонування глобалізованих товарних ринків, в яку автором пропонується включати такі складові, як: нормативно-правова база (багатосторонні торговельні угоди та інші правові документи СОТ, що регулюють більшу частину світової торгівлі товарами); суб'єкти функціонування світових товарних ринків (уряди країн; БНП; СОТ; ОЕСР; МВФ; СБ; ISO); інструментарій, що передбачає захист інтересів національних товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках (тарифне регулювання, технічні регламенти та нормативи, санітарні та фітосанітарні заходи, внутрішні податки, захист прав інтелектуальної власності, антидемпінгові, компенсаційні, спеціальні та загальні захисні заходи); інфраструктуру міжнародних товарних ринків (аукціони, тендери, виставки, ярмарки, товарні біржі) (с. 72-73).

Здобувачем удосконалено алгоритм дослідження впливу заходів міжнародної торговельної політики на структурні зрушення на глобальних ринках товарів, що включає: дослідження товарної структури, виокремлення її суттєвих позицій; визначення узагальнюючих показників структурних зрушень; визначення наявності зв'язку між інструментами торговельної політики та інтегральними показниками товарної структури, показниками зовнішньої торгівлі; кореляційний аналіз взаємозв'язку інтегральних показників товарної структури та інструментів торговельної політики; кореляційний аналіз взаємозв'язку показників зовнішньої торгівлі та інструментів торговельної політики; визначення системи показників впливу на сальдо країни; дослідження впливу показників міжнародної діяльності країни на її сальдо із застосуванням системно-динамічного підходу; дослідження впливу показників тарифних квот та середньозваженого тарифу на сальдо країни із застосуванням системно-динамічного підходу (с. 128-175).

У роботі дістала подальшого розвитку система детермінант та тригерів трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках, серед яких виразно домінують: інституційні фактори (деглобалізаційні, дезінтеграційні процеси); виробничі фактори (деіндустріалізація; дефрагментація ланцюгів створення доданої вартості та ланцюгів поставок); кон'юнктурні фактори (регіональні асиметрії економічного розвитку; цінові коливання; галузеві викривлення). У ході дослідження, проведеного із застосуванням авторського алгоритму, виявлено, що при впровадженні більшої кількості інструментів неопротекціонізму урядами країн інтегральні показники зрушення у світовій товарній структурі сільськогосподарської продукції будуть зменшуватись, тобто товарна структура світового експорту сільськогосподарської продукції набуває ознаки сталості, що обумовлено адаптивністю даної групи товарів до циклічності показників глобальної економічної динаміки. Дисертантом також зазначено, що товарна структура експорту світу з початку XXI сторіччя має поступовий характер прискорення змін, це пов'язано зі зрушеннями у сформованих глобальних та регіональних ланцюгах доданої вартості, які відбуваються під впливом Індустріальної революції 4.0. (с. 87-

119).

Слід відзначити дану автором комплексну оцінку ступеня впливу торговельно-політичних засобів регулювання міжнародної торгівлі основних партнерів України на формування її зовнішньоторговельного балансу, в результаті якої було визначено оптимальні тарифні умови та вектори зовнішньоторговельної політики держави на ринку сільськогосподарської продукції по відношенню до Китаю, Туреччини, країн ЄС та Саудівської Аравії (с. 153-173).

Дисертантом запропоновано визначення системи причинно-наслідкових зв'язків та залежностей між показниками макроекономічної політики, умов торгівлі, застосування торговельно-політичних інструментів регулювання міжнародної торгівлі, імплементація якої шляхом застосування методу системно-моделювання дає можливість визначити оптимальний рівень тарифно-нетарифного захисту національних ринків з метою максимізації сальдо зовнішньоторговельного балансу країни. У контексті визначення впливу глобалізації на макроекономічні показники України можна зауважити, що високий показник торговельної відкритості України означає високу залежність від коливань та тенденцій, які відбуваються на зовнішньому ринку. За таких умов економічний розвиток України суттєво залежить від стану світової економічної кон'юнктури, динаміки та масштабів змін, які відбуваються у світовому господарстві. Таке становище робить країну дуже вразливою до впливу зовнішніх чинників (с. 173-180).

Здобувачем розроблено механізм оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки, метою якого є цілеспрямовані дії держави для оптимізації економічних умов торгівлі, шляхом мінімізації тарифних і нетарифних бар'єрів торгівлі, відсутності прямих і прихованих механізмів субсидування експорту, спрощення торговельного контролю, за допомогою застосування методів формування торговельної політики, а саме: політико-правових (активна участь у інтеграційних об'єднаннях та міжнародних організаціях; формування національного законодавства та рівень його

міжнародної гармонізації; дотримання міжнародно-уніфікованих регулятивних принципів, правил, норм), економічних (поліпшення стану і динаміки національного економічного розвитку; збільшення внутрішнього попиту; врівноваження стану платіжного балансу; нарощування національного експортного потенціалу; підвищення рівня конкурентоспроможності національних товарів, фірм, галузей) (с. 183-186).

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у виробництво.

Проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження та визначеним в зв'язку з цим дослідницьким завданням. Зміст розділів у повному обсязі розкриває мету, завдання та висновки, що сформульовано у дослідженні Іщук Ю.А. У дисертаційній роботі є посилання на відповідні джерела інформації, а також дотримані усі норми законодавства про авторське право. Порухення академічної доброчесності не виявлено.

Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретичне значення результатів проведеного дослідження полягає в поглибленні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо трансформації міжнародних товарних ринків в умовах реформування міжнародної торговельної політики.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення і висновки, наведені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, впровадження яких сприятиме розробці та реалізації дієвих механізмів оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки.

Отримані наукові результати впроваджено: у практичній діяльності

Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка №665/6-0 від 23.03.2020р.) при виконанні науково-дослідної роботи був впроваджений алгоритм дослідження впливу заходів міжнародної торговельної політики на структурні зрушення на глобальних ринках товарів, що включає дослідження товарної структури, виокремлення її суттєвих позицій; визначення узагальнюючих показників структурних зрушень; визначення наявності зв'язку між інструментами торговельної політики та інтегральними показниками товарної структури, показниками зовнішньої торгівлі; кореляційний аналіз взаємозв'язку інтегральних показників товарної структури та інструментів торговельної політики; кореляційний аналіз взаємозв'язку показників зовнішньої торгівлі та інструментів торговельної політики; визначення системи показників впливу на сальдо країни; дослідження впливу показників міжнародної діяльності країни на її сальдо із застосуванням системно-динамічного підходу; дослідження впливу показників тарифних квот та середньозваженого тарифу на сальдо країни із застосуванням системно-динамічного підходу; Донецької торгово-промислової палати (довідка №121/06.04-04 від 12.03.2020р.) було враховано, зокрема під час розробки рекомендацій для органів державної влади щодо сприятливих умов для сталого розвитку бізнесу членів Донецької торгово-промислової палати на регіональному, національному, міжнародному рівнях визначення детермінант трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках, які формуються під впливом змін векторів міжнародної торговельної політики, а саме виявлені ознаки сталості товарної структури світового експорту сільськогосподарської продукції, що обумовлено адаптивністю даної групи товарів до циклічності показників глобальної економічної динаміки; а також поступовий характер прискорення змін у товарній структурі експорту світу з початку XXI сторіччя, що пов'язано зі зрушеннями у сформованих глобальних та регіональних ланцюгах доданої вартості, які відбуваються під впливом Індустріальної революції 4.0.; Міжнародної громадської організації «Україна-Польща-

Німеччина» (довідка №73 від 11.03.2020р.) – механізм формування оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки, який включає визначення мети, напрямків використання інструментів та методів формування торговельної політики при формуванні стратегії розвитку партнерств між вітчизняними виробниками аграрної продукції та підприємствами країн ЄС; Громадської організації «Єврорегіон «Дністер» (довідка №58/1-1 від 26.02.2020р.) – визначення системи інституційного забезпечення функціонування глобалізованих товарних ринків, в яку пропонується включати такі складові: нормативно-правову базу; суб'єктів функціонування світових товарних ринків; інструментарій, що передбачає захист інтересів національних товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках; інфраструктуру міжнародних товарних.

Результати досліджень також використовуються у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні навчальних дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Митна справа» (довідка №23/01.1.3-43 від 16.03.2020р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 11 наукових працях загальним обсягом 3,79 д.а., з них особисто автору належить 3,25 д.а., у тому числі 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (із них 2 – у співавторстві), 6 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій. Обсяг друкованих робіт, їх зміст і кількість відповідають вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних дисертантом Іщук Ю.А. результатів, слід вказати на недоліки та дискусійні положення, які, на наш погляд, притаманні роботі.

1. У розділі 1 дисертаційної роботи автором узагальнено механізми неопротекціонізму на сучасних товарних ринках, де до драйверів формування неопротекціонізму віднесено: інформаційні асиметрії; технологічні асиметрії; асиметрії економічного розвитку; недобросовісну конкуренцію; економічне суперництво; соціальні потрясіння; глобальні загрози (с. 58, рис. 1.6). Потребує додаткового обґрунтування вагомість кожного із зазначених тригерів викривлення торговельної політики та висвітлення причинно-наслідкових зав'язків між ними та трансформаційними процесами, що відбуваються на міжнародних товарних ринках.

2. У структурному плані дещо штучно виглядає побудова розділу 2 дисертаційного дослідження, де параграф 2.1 задекларовано як такий, зміст якого має відображати зміни глобального ринку, хоча назва розділу окреслює розгляд трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках. Потребує додаткового уточнення співвідношення категорій «глобальний ринок», «світовий ринок», «міжнародний ринок».

3. Автор, виокремлюючи основні тенденції розвитку міжнародних товарних ринків, які сформувалися в останні десятиліття під впливом нових умов глобальної економічної кон'юнктури, уникає розгляду таких із них, як: зміни в співвідношенні кон'юктуроформуєчих чинників; зміни векторів розвитку географічних сегментів товарних ринків; цінових трендів по окремим групам ринків. На кон'юктуру світових товарних ринків дедалі більше впливає й науково-технічний прогрес, адже ускладнення структури ринку, яке відбувається за рахунок зростання частки обробленої сировини і напівфабрикатів (в тому числі, за рахунок розширення торгівлі паливно-сировинними і сільськогосподарськими товарами між розвиненими країнами) співіснує з активізацією руху товаропотоків в напрямку «південь-південь»

серед країн, що розвиваються. Зростання нестабільності і ризиків на мінерально-сировинних і продовольчих ринках спричинили підвищену увагу світової спільноти до питань регулювання, переважно в контексті вирішення глобальних проблем сучасності, які впливають на безпековий вимір держав. Дослідження впливу потенційних та реальних загроз декоординації міжнародних торговельних зв'язків на стан міжнародної економічної безпеки додало б дисертаційній роботі міждисциплінарної приналежності.

4. У п. 3.3 здобувачем розроблено та обґрунтовано механізм формування оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки (с. 183, рис. 3.36). Вважаємо, що в дисертаційній роботі доцільно було б розглянути ризики, які можуть завадити його реалізації. Серед іншого, систематизація запропонованих у п. 3.3 завдань, на яких необхідно сконцентрувати увагу уряду (С. 184-186), набула б більшої репрезентативності у разі їхнього оформлення у вигляді відповідної схеми з уточненням змістовного наповнення кожного із них та обґрунтуванням напрямів їхньої реалізації.

5. Торговельна політика, що реалізується на макрорівні міжнародної економічної політики, може набувати як ознак агресивного неопротекціонізму (що має за мету заохочення створення/розвитку обраних галузей/підприємств економіки, що передбачає використання захисних бар'єрів та інших механізмів підтримки (адміністративної, фінансової, нетарифного захисту) і має своїм наслідком перерозподіл ринкової частки на користь країни-адаптанта такої політики шляхом «балканізації» ринків та продукування антиконкурентних ринкових деформацій), так і поміркованого неопротекціонізму, що формально не порушує укладених на глобальному інституційному рівні домовленостей і має на меті утримання зайнятих позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках шляхом підвищення конкурентоспроможності галузей економіки, обраних за точки росту. В зв'язку з цим дисертантом могли б бути виокремлені найбільш руйнівні прояви торговельної політики, яка підпадає під визначення політики «розори свого сусіда». Виходячи з того, що дедалі більше країн

вважають для себе пріоритетом товарний експорт, розглядаючи його як вірний шлях до економічного зростання, ігнорується можливість стимулювати зростання шляхом підвищення продуктивності праці, що впливає на глобальний стан світових товарних ринків. Вважаємо доцільним під час захисту конкретизувати потенційні механізми заохочення підвищення продуктивності праці як опосередкованого цілепокладання новітнього інституційного регулювання міжнародної торговельної політики.

Однак, висловлені зауваження принципово не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи, а окремі з них носять дискусійний характер, що можна вважати позитивною характеристикою проведеного дослідження, яка засвідчує про нагальність наукового обговорення запропонованих до осмислення пунктів новизни та висновків.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Іщук Юлії Анатоліївни «Трансформація міжнародних товарних ринків в умовах реформування міжнародної торговельної політики» є завершеною науковою роботою, в якій автором вирішено важливе наукове завдання – поглиблено теоретико-методологічні засади дослідження трансформаційних процесів на міжнародних товарних ринках в умовах реформування міжнародної торговельної політики, а також розроблені науково-практичні рекомендації щодо формування оптимальної моделі національної політики інтеграції в міжнародні товарні ринки.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами досліджень. Анотація розкриває основні її положення та висновки, є ідентичною дисертації за структурою та змістом, а також не містить інформації, що є відсутньою у дисертації.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і вирішення задач дослідження та відповідає вимогам, встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня

встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

Ступінь наукової новизни отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми дослідження дозволяють зробити висновок, що дисертаційна робота «Трансформація міжнародних товарних ринків в умовах реформування міжнародної торговельної політики» відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, а її автор, Іщук Юлія Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

**професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин**

**Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету**

імені Тараса Шевченка

доктор економічних наук, професор

Н.В. Резнікова

Підпис
вчений секретар
КАРАУЛЬНА Н.
11.09.20

